

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Факультет соціології

Кафедра соціальних структур та соціальних відносин

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана

«___» _____ 2022 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Нерівності в сучасних суспільствах:

теорія і практика досліджень

для студентів

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки
спеціальність 054 «Соціологія»
освітній рівень магістр
освітня програма «Прикладна соціологія»
вид дисципліни: обов'язкова

Форма навчання	заочна
Навчальний рік	2022/2023
Семестр	0, 1
Кількість кредитів ECTS	7 (1/6)
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладач: професор Ольга КУЦЕНКО

Пролонговано: на 2023/2024 н.р. _____ (_____) «__» _____ 2023р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» _____ 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2022

Розробник: Ольга КУЦЕНКО – доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри соціальних структур та соціальних відносин

ЗАТВЕРДЖЕНО
Зав. кафедри _____
(підпис) (Олег МАЗУРИК)

Протокол № 12 від «28» 06 _____ 2022 р.

Схвалено науково - методичною комісією факультету соціології

Протокол від «29» липня 2022 року №8

Голова науково-методичної комісії _____ Тетяна ЧЕРВІНСЬКА

1. **Мета дисципліни** – сформувані у студентів знання провідних сучасних методологій дослідження соціальних нерівностей, їх причин та наслідків, розуміння евристики та обмежень методологій.

2. **Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:**

- Знати основи теорії соціальної структури і стратифікації;
- Вміти працювати з соціологічними даними, здійснювати їх математико-статистичний аналіз;
- Володіти навичками роботи з англійською науковою літературою.

3. **Анотація навчальної дисципліни:** Дисципліна фокусується на вивченні методологічних підходів в дослідженнях соціальних нерівностей, їх форм прояву, причин та наслідків в суспільстві. Принциповою складовою є відпрацювання знання про способи соціологічної ідентифікації та вимірювання комплексних соціальних нерівностей засобами багатокритеріальних функціональних, неоінституціональних, кроссекційних методологій та методологій класового аналізу. Програма супроводжується індивідуальними та груповими дослідницькими завданнями аналітично-описового та проєктно-технологічного характеру. Командні проєкти з технологій регулювання соціальних нерівностей в суспільстві презентуються, перехресно рецензуються та оцінюються на підсумкових заняттях.

4. **Завдання (навчальні цілі):**

- Розвинути критичне мислення щодо проявів соціальних нерівностей, їх причин і соціальних наслідків.
- Оволодіти знаннями про пізнавальні можливості провідних сучасних методологій дослідження комплексних соціальних нерівностей, ознайомитись з передовими світовими зразками застосування цих методологій в дослідженнях прояву нерівностей.
- Навчити розробляти методологію дослідження соціальних нерівностей, їх чинників і соціальних наслідків, обґрунтовувати логіку дослідження та презентувати результати.

Вивчення дисципліни сприяє оволодінню наступними **компетентностями:**

- СК01. Здатність аналізувати соціальні явища і процеси.
- СК02. Здатність виявляти, діагностувати та інтерпретувати соціальні проблеми українського суспільства та світової спільноти.

5. **Результати навчання за дисципліною:**

Код	Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)	Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
	Результат навчання			
1.1	Знати сучасні теоретико-методологічні підходи до дослідження та інтерпретації соціальних нерівностей	Лекції, самостійна робота, лабораторні	Усна відповідь, участь у дискусії	20
2.1	Вміти обґрунтовувати вибір дослідницької методології, розробляти програму дослідження соціальних нерівностей	Лекції, лабораторні, самостійна робота	Практичні завдання, командний дослідницький проєкт, дискусія в класі	20
2.2	Вміти здійснювати діагностику та інтерпретацію соціальних проблем, пов'язаних з нерівностями	Лабораторні, самостійна робота	Аналітична записка, командний дослідницький проєкт, дискусія в класі	20
3.1	Демонструвати вміння працювати в дослідницькій команді, аргументовано розробляти та представляти результати командної роботи	Лабораторні, самостійна робота	Командний дослідницький проєкт, його презентація, дискусія в класі	15
4.1	Демонструвати вміння самостійного аналізу проблем соціальних нерівностей, розробки технологій регулювання нерівностей на підставі теоретичного та методологічного знання	Самостійна робота, лабораторні	Практичні завдання, презентація їх результатів, участь в дискусіях	25

6. **Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання**

Програмні результати навчання	Результати навчання дисципліни				
	1.1	2.1	2.2	3.1	4.1
ПРО1. Аналізувати соціальні явища і процеси, використовуючи емпіричні дані та сучасні концепції і теорії соціології	+	+	+		+
ПРО2. Здійснювати діагностику та інтерпретацію соціальних проблем українського суспільства та світової спільноти, причини їхнього виникнення та наслідки		+	+	+	+

7. **Схема формування оцінки.**

7.1 **Форми оцінювання студентів**

Семестрове оцінювання:

Форми роботи	Мін балів	Мак балів	Результати навчання
Усні виступи, участь у дискусії	6	10	РН 1.1, 2.1, 2.2, 3.1, 4.1
Аналітична записка з аналізу емпіричних даних	6	10	РН 2.2
Індивідуальні практичні завдання	9	15	РН 2.1, 4.1
Командний дослідницький проєкт	14	20	РН 2.1, 2.2, 3.1
Презентація дослідницького проєкту, його захист	1	5	РН 3.1
Семестровий підсумок	36	60	
Загальний підсумок з врахуванням іспиту	60	100	

Підсумкове оцінювання: іспит – максимум 40 балів, мінімум 24 бали. На іспиті перевіряються наступні результати навчання: РН 1.1, 2.1, 2.2.

Умови допуску до підсумкового екзамену: підсумковий семестровий бал не нижче 36 на основі виконання перелічених форм семестрової роботи з оцінками не нижче мінімальних за конкретні форми роботи.

Студенти, мають обов'язково відпрацювати пропуски лекційних та практичних занять в усній та/або письмовій формі за поставленими на занятті питаннями та практичними завданнями.

7.2 **Організація оцінювання:**

1. Усні виступи, участь у дискусії (усі теми протягом семестру).
2. Аналітична записка (тема 5).
3. Індивідуальні практичні завдання (теми 1, 3, 4).
4. Розробка та презентація командного проєкту з діагностики та регулювання нерівностей (теми 1-5).

7.3 **Шкала відповідності оцінок**

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і лабораторних занять

№	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	лабораторні	Самостійна робота
Семестр 0				
1	Вступ до дисципліни. Виклики комплексних нерівностей для теорії та методології дослідження	2	-	6
2	Система сучасних теорій та методологій дослідження нерівностей	-	-	20
Всього за семестром 0		2	-	26
Семестр 1				
3	Нерівності бідності та багатства, умов та якості життя: багатокритеріальні та кроссекційні методології	-	-	20
4	Нерівності життєвих шансів: класові методології	-	-	20
5	Нерівності ресурсів і можливостей в українському суспільстві: гендерний, віковий, поселенський виміри, вимір за статусом здоров'я	-	2	110
Всього за семестром 1		0	2	150
ВСЬОГО		2	2	176

Загальний обсяг 180 год., в тому числі:

Лекцій – 2 год.

Лабораторні заняття – 2 год.

Самостійна робота – 176 (26+150) год.

9. Рекомендована література:

Основна:

1. Малиш Л. Принципи та правила вимірювання структурних нерівностей у соціології. – Київ : НаУКМА, 2019. – 370 с.
2. Методика розрахунку показників соціальних виключень та стану бідності за умовами життя, затверджена наказом Державної служби статистики України від 29.12.2017 №340/ - https://ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2017/340/340_2017.htm
3. Райт, Е. О. (Ред.). Підходи до класового аналізу \ Переклад з англ. О. Симончук. -Київ: Інститут соціології НАН України, 2019.– 287 с.
4. Симончук, О. Соціальні класи в сучасних суспільствах: евристичний потенціал класового аналізу. Київ: Інститут соціології НАН України, 2018.– 416 с.
5. Соціальні нерівності: сприйняття українським суспільством (Заключний звіт)\ Бакіров В., Куценко О., Сокурянська Л. (ред.). – Харків: Соціологічна асоціація України, 2018. – с. 3-5, 14-16. - http://sau.in.ua/app/uploads/2019/07/ZVIT_SOCZIALNI-NERIVNOSTI_2018.pdf
6. Стігліц Дж. Ціна нерівності. Як теперішнє поділене суспільство загрожує нашому майбутньому \ Пер.з англ. – К.: Темпора, 2017. – С.12-15, 68-85.
7. Abigail McKnight, Pedro Mendes Loureiro, Polly Vizard (2018) Multidimensional Inequality Framework \ Atlantic Fellows. – <http://sticerd.lse.ac.uk/inequality/the-framework/media/mif-framework.pdf>
8. Gimpelson V., Treisman D. Misperceiving Inequality \ IZA Discussion Paper No. 9100. - June 2015. – 41 p. - <http://ftp.iza.org/dp9100.pdf>
9. Measuring And Reporting On Europeans' Wellbeing: Findings From The European Social Survey \ ESS. - <http://esswellbeingmatters.org/data/index.html> ; <http://esswellbeingmatters.org/drivers/index.html>

10. Sen, Amartya. Development as capability expansion \ Saegert, Susan; DeFilippis, James (eds.), The community development reader, New York: Routledge, 2012.

Додаткова:

1. Вимірювання якості життя в Україні, Аналітична доповідь, Лібанова Е.М., Гладун О.М., Лісогор Л. С. та ін. – К.: 2013. – С. 7 - 33. http://www.idss.org.ua/monografii/UNDP_QoL_2013_ukr.pdf
2. Ерік Олін Райт. Клас має значення \ Спільне. Журнал соціальної критики. - №4, 2012. – С. 11-24.
3. Классовое общество: теория и эмпирические реали / под ред.С.Макеева. Киев: Ин-т социологии НАНУ, 2003. - С.11-81; 82-115.
4. Коваліско Н. В. Методика та результати багатомірного аналізу соціальної нерівності \ Вісник Львів. ун-ту. Серія соціол., 2010. Вип. 4. - С. 105–112.
5. Куценко О.Д. Общество неравных: Классовый анализ неравенств в современном обществе: опыты западной социологии. - Харьков: Изд_во Харьковского нац. Университета, 2000.
6. Куценко О. Соціальні класи і політична мобілізація (порівняльний аналіз європейських країн крізь призму трьох типів класових розколів) \ Соціологія: теорія, методи, маркетинг / Науково-теоретичний часопис. – Липень-вересень. - № 3. – 2012. – С.3-27.
7. Куценко О. Соціальні класи: соціологічні інтерпретації і підходи до вивчення \ Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Соціологія. - № 5, 2014. – С. 69-75.
8. Макеєв С., Коваліско Н. Глобальний і локальний діалект нарративу про нерівність // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2017. - №4. <http://stmm.in.ua/archive/ukr/2017-4/5.pdf>
9. Методика комплексної оцінки бідності | від 18.05.2017 № 827/403/507/113/232 - <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0728-17>
10. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е.М.Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2012.
11. Нові нерівності – нові конфлікти: шляхи подолання. тези доповідей та виступів учасників III конгресу Соціологічної Асоціації України, (Харків, 12-13 жовтня 2017 р.) – Харків: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2017.– 516 с.
12. Новые социальные неравенства \ Под ред.С.Макеева. – Киев: Институт социологии НАН Украины, 2006.- http://i-soc.com.ua/institute/el_library_makeev.php
13. Савельєв Ю. Б. Багатомірна сучасність: соціальне включення в оцінці суспільного розвитку. Монографія. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2017. – 447 с.
14. Сталий людський розвиток: забезпечення справедливості: Національна доповідь / кер. авт. колективу Е.М. Лібанова / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи. – Умань : Видавничо-поліграфічний центр «Візаві», 2012. - С. 192-256. http://ecos.kiev.ua/share/upload/Dopovid_zabezpechennya_spravedlyvosti.pdf
15. Терборн Г. Глобальне неравенство: возвращение класса \ Глобальный Диалог. Бюллетень Международной Социологической Ассоциации. - Вип.2.1, 2011.
16. Черенько Л.М. Нові форми бідності в Україні: основні прояви та оцінка // Демографія та соціальна економіка. – 2015. – №1. – С.11-21.
17. Cowel Frank A. Measuring Inequality. – Oxford University Press. – P. 75-98. - http://darp.lse.ac.uk/papersDB/Cowell_measuringinequality3.pdf
18. Grusky D. The Contours of Social Stratification / D. Grusky // Общество в переходный период: социальные проблемы в фокусе социологии – <http://www.sociology.kharkov.ua/rus/focus.php>
19. Håkon Leiufrud, Ivano Bison & Erling Solheim SOCIAL CLASS IN EUROPE II / European Social Survey 2002-2008. - Norway, Italy, 2010. – Pp.9-11, 25-28.

20. Savage M., Devine F. etc. A New Model of Social Class: Findings from the BBC's Great British Class Survey Experiment \ Sociology - April Vol. 47, No. 2, 2013. – P.220-249.
21. Sabina Alkire. The Capability Approach and Human Development \ Microsoft PowerPoint - OPHI-HDCA SS11 - Intro to the Capability Approach, SA.ppt - Slides 1-22. - <https://www.ophi.org.uk/wp-content/uploads/OPHI-HDCA-SS11-Intro-to-the-Capability-Approach-SA.pdf>
22. Treiman D. Ganzeboom H. The Fourth Generation of Comparative Stratification Research. In The International Handbook of Sociology. Sage publ. 2000.
23. Sen, Amartya (8 December 1998), The possibility of social choice, Trinity College, Cambridge, UK (Nobel lecture) (PDF), Sweden: Nobel Media AB (Nobel Prize).
24. Walby S., J.Armstrong, S.Strid. Intersectionality: Multiple Inequalities in Social Theory \ Sociology. – 2012, 46(2). – Pp. 224–240. <https://openaccess.city.ac.uk/id/eprint/21791/1/Intersectionality%20Multiple%20Inequalities%20in%20Social%20Theory%20-%20VoR.pdf>

10. Додаткові ресурси:

- The European Social Survey (the ESS) <http://europeansocialsurvey.org/>
- Making personal happiness and wellbeing a goal of public policy \ London School of Economics and Political Sciences <https://www.youtube.com/watch?v=dpA73a9bbuU>
- Monitoring quality of life in Europe https://www.researchgate.net/publication/259257937_Monitoring_quality_of_life_in_Europe
- R.Inglehart Happiness is Different Things to Different People: Subjective Well-being in Global Perspective https://www.youtube.com/watch?v=Y1acwqIIftY&list=PLUold1t9EA7B_nuU-LHirTtdiF9K4AzI0
- Quality of life indicators \ Eurostat Statistics Explained. - http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Quality_of_life_indicators
- What happiness is? Hedonic or Eudaimonic? \ Навчальне відео на you-tube. - <https://www.youtube.com/watch?v=PdRE6-mJrYY>
- World Happiness Report 2020. - <https://worldhappiness.report/ed/2020/#read>
- Індекс людського розвитку ООН <http://hdr.undp.org/en/statistics/hdi/>
- Українське суспільство: соціологічний моніторинг. Інститут соціології НАН України http://i-soc.com.ua/institute/el_library.php

Законодавчі джерела:

- Закон України Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні. - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>
- Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text
- Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
- Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. - https://web.archive.org/web/20180613160801/http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_207?test=hi.Mfxp5Gk5lgyRsZiQnsqlyHI4PYs80msh8Ie6
- Конвенція про рівне ставлення й рівні можливості для трудящих чоловіків і жінок: трудящі із сімейними обов'язками N 156. - <https://xn--80aagahqwibe8an.com/pravo-mijnarodne-fundamentalne/konventsija-pro-rivne-stavlennya-rivni--2165.html>